

FESTŐSZEMMEL MONGÓLIÁBAN

Régi vágyam teljesült, amikor a Művelődésügyi Minisztérium jóvoltából a magyar—mongol kulturális csere értelmében három hétre Mongóliába utazhattam.

Mongóliában sok magyar járt és jár ma is. Sokat láttak és írtak utazásukról.

Föltett szándékom volt, lévén festő, amennyit csak lehet, nézek és járkálok, és saját benyomásaim alapján alakítok képet magamnak erről a rendkívül izgalmas országról, népről.

A szükséges oltások és a minisztériumi eligazítás után nekivágtam az útnak. Egyedül indultam — lesz ami lesz.

A repülőtéren magyar mérnökökkel ismerkedtem össze, akik ugyancsak Ulánbátorba utaztak, egyikük már nem is először. Már nem vagyok egyedül!

Hosszú utazás után Mongólia fölé értünk. Október volt, gyönyörű okker- meg barna színű minden. És az ég kékebb, mint a tenger fölött.

Leszállunk. Nagy tömeg szalad a gép lépcsőjéig. Elő meglepetés. Más repülőtereken csak az előcsarnokban találkozhat az ember ismerőseivel. Itt a gépig jön mindenki, és ott válogatja ki-ki a várt személyt. Ez igen! Utálok a merev rendszabályokat, mert mindig gátolja a közvetlen emberi kapcsolatokat.

Engem nem várt senki. Nem lepődtem meg, mert Pesten azt is mondták, Mongólia messze van, és olyan is előfordulhat, hogy nem tudnak az ember érkezéséről.

Építészeim révén simán bejutottam a városba. Szállásom is lett, azután bementem a magyar nagykövetségre, ahol éppen akkor vették az értesítést: „Sza-

lay Ferenc Budapestről elindult”. Hát meg is érkeztem...

Másnap sikerült megteremtteni a kapcsolatot a Mongol Képzőművészeti Szövetség vezetőjével. Kiderült, járt Vásárhelyen. Vázlatokat is mutat, fölismerem a modelleket. Kicsi a világ...

Néhány szót a fővárosról. Világvárosi követelményeknek megfelelően tervezték. Erős ütemben építik. Egyelőre még elég hézagosan beépített és közben egy-egy körülkerített jurtanegyed. Azt hiszem, a világon egyedülálló jelenség. Gyors ütemben tűnnek el ezek a negyedek. Örülök, hogy még láthattam. A helyiek szinte szégyellik. Szerintem ebben semmi szé-

gyellnivaló nincs. A történelmet nem lehet letagadni. Egyébként a város hegyekkel van körülvéve, jellegzetes mongol hegyekkel. Fűvel benőtt szelíd hajlatú dombokra emlékeztetnek, egyik-másik tetején lombhullató fenyők. Színben olyanok, mint a lovaik meg tevéik. A nap erősen süt és majdnem mindig, így a hegyek formái tisztán és plasztikusan jelentkeznek.

*

Az emberek. Tulajdonképpen sok rokonságot éreztem a vásárhelyiekkal. Elsősorban viselkedésben. Nyugodtak, nem lehet kihozni őket a sodrubból. Jókedélyűek. Szemlélődő nép. Kíváncsiak, de nem avat-

koznak be a dolgok folyásába. Szépek. Sok azonos karaktert láttam, mint nálunk. Ők tartják is erősen a rokonságot a magyarokkal. Hiszen, ahogy ők mondják: „a magyarok egy nyugatra szakadt mongol törzs”. Azonkívül: „a történelem során több ízben is voltak kapcsolataink”. Közlekedés a fővárosban általában gépkocsin, autóbuszon és lovon. Ez utóbbiak számomra a legkedvesebbek. Vannak utcák, ahol tábla jelzi: lóval az úttesten közlekedni tilos, ezért a járdán mennek lovastul. Apró kis bozontos lovaik rendkívül ügyesen és nagy gyakorlattal lépnek fel és le a járdáról. Az utcaképhez hozzátartoznak a kikötött nyerges lovak. Láttam áruháza, patika, mindenféle épület és a Tu-

dományos Akadémia előtt is. Láttam lovas rendőröket. Nagyon tetszetek. Fénylő gombú köpenyben, piros posztóval szegett sapkában, fekete villogó szemű és hajjú, széles arcú, gyönyörű fogorú kemény legények. Láttam olyat is, hogy több lovas ült egy ilyen szolgálati járművön. Ebből nem csinálnak ügyet.

*

Az opera. Több ízben voltam az operaházban. Láttam a mongol–magyar barátsági hét alkalmából rendezett díszünnepséget. Ez a műsortípus nálunk is ismert. A mongol és azerbajdzsáni művészek számomra eddig ismeretlen, pengetős és vonós népi hangszereken játszottak. Ezek voltak a műsor legszebb részei.

Egy nemzeti opera előadást is láttam. Címe az „Igazság”. Európai mintára megírt opera volt, egy szép, buddhista vallási tánccsüszettel. Nézőközönség. Tekintélyes hányada este az operába is nemzeti viseletben jön. Ez brokátselyemből készült magasan záródó, magas gallérú, hosszú, kaftánszerű kabát: „dél”. Derékban sálszélességű más színárnyalatú selyemmel körülcsavarva. A jellegzetes karakterű fejek szépen érvényesülnek ebben az öltözetben.

Cirkusz. Egy alkalommal cirkuszban is voltam. Óriási tömeg. Megtudtam, kedvelt szórakozás Mongóliában a cirkusz. A közönség még inkább népviseletbe öltözöttekből áll, akik egy-egy műsorszámnál — ámulatukat kifejezve — nyelvükkel cuppogni kezdenek. Ez nagy tömegben mosolygatóan hat. A műsorban sok akrobatikus szám, két bohóc, bűvész és állatidomár szerepelt.

*

Jártunk vidéken. Megcsodáltam a természeti né-

pek tájékozódóképességét. Naphosszat mentünk terepjárókkal a pusztaságban, ahol csak csapások vannak. Időnként oldalra kitekintett sofőrünk, mintegy ellenőrizve a hegyeket, vajon jó helyen járunk-e. Én ezeket a hegyeket mindegyik egyformának láttam. Nevettek. Találkoztunk útközben iskolába menő, vagy onnan jövő lóháton közlekedő gyerekekkel. Az egyik-től egy helység felől tudakozódtunk. Félreérthetetlen pontossággal mutatta az irányt, merre kell mennünk. Különben a gyerekek 8 éves korban kezdenek iskolába járni. A fiúk mind kopaszra nyírvá, a lányok copfba font hajjal, és csizmát hordanak.

Egyszer, úgy félnapos utóztás után a puszták közepén sofőrünk bejelenti nevetve: „Nincs benzinünk.” Mit csináltunk? Vártunk, amíg jött egy másik autó. Attól átvettünk 10 liter benzint, s az elég volt a legközelebbi településig.

Hát szó, ami szó, nyugodt nép!

Találkoztunk pásztorokkal, akik kecske- meg birkanyájukat hajtottak vágóhídra, a fővárosba, sok száz kilométerről, állandóan legeltetve.

Ragadozó madarak. Jellegzetes látvány a mongol pusztákon a sokféle ragadozó madár. Sasfélék, ölyvek. Vadásznak hol egy helyben lebegve, hol a földön mereven figyelve. Autónkat egész közel bevárják, csak az utolsó percben repülnek odébb. Ismét az a színhang tárul az ember szeme elé, amit a repülő-ről leszállás közben láttam. Kék ég, okkerek, barnák, vörösek változatai. Érdekes, mongol festményeken sohasem láttam ilyet. Ők a tavaszi és nyár eleji üde-zöld tájat szeretik festeni. Egyébként a hagyományos festészetük erősen rajzos. Tiszta színekkel, sok apró motívumból keleti módon,

meseszerűen összekomponált képek. Rokon a kínai, perzsa művészettel. Természetesen, hatottak rájuk a buddhista képek is. Van egy másik ága az ottani festészetnek, amely a szovjet realizmussal rokon.

*

Utazásom során ellátogattam egy vidéki képzőművész szövetségbe. Családi ház-jellegű épület a székház, külön szobában dolgoznak a művészek. Tulajdonképpen a mi dekorációs vállalatunkra emlékeztet, amit láttam. Ők látják el megyeszerte alkalmi dekorációval a középületeket. A szövetség vezetője főiskolát végzett festő. Megmutatták az állandó kiállításukat. Azután asztalhoz ültünk, poharazgattunk, beszélgettünk. Fölhoztam, hogy milyen nagy dolog a művészetben a nemzeti hagyomány, mennyire kell rá ügyelni, és csak arra lehet építeni újabb művészetet. Ez persze sok munkával jár. Helyeslően bólogattak, kisvártatva egyikük meg is szólalt: „Teljesen egyetért velem, és ők nagyon sokat dolgoznak is, mert az egész évre vállalt munkájukat a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 50. évfordulója bére is fejezik.”

*

Látogatás egy tsz-ben. A „sütemény”...

Ott-tartózkodásom ideje alatt leginkább a térszafale hiányzott. Ezért hirtelen összefutott a nyál a számban, amikor a vendéglátó tsz-elnöknél aprósütemény-nyel kínáltak. Vettem. Harapni akarom, mintha csontba haraptam volna. Forgatom, vajon melyik oldalán tudnám megkezdeni.

Rájöttem, ez valami szárított tejtermék. Vendéglátóm másfajta vett, az puhább volt. Ezt már meg kell rágnom — gondoltam, és miközben szilánkokat

sikerült lepattintanom a „süteményről”, beszélgetés közben megemlítettem, milyen szép és jó fogaik vannak a mongoloknak. Értette a tréfát; így válaszolt: Úgy látszik, a magyaroknak is jó a foguk. Természetesen jött azután más enni- és innivaló is. De a pogácsát csak nem sikerült elfogyasztanom. Óvatosan tányérom alá helyeztem, nehogy baja essék, és otfelejtettem. Kísérőimmel napok múlva is derülve emlegettük a tsz-elnök pogácsáját.

A kumis. Indulásom előtt sokat rémisztgettek a kumisszal. Hát egyáltalán nem rémisztó ital ez. Sőt állítom, kellemes. Talán egy kicsit a kefirre emlékeztem az íze, enyhe alkoholtartalommal. Még a tejestea is jólesik cukor nélkül — a sok hús közben, amit fogyaszt az ember. Egy kicsit szokatlanabb volt már számomra a „böc”. Ez birka hússal töltött, vízben főtt gombóc.

*

Lovak. Mivel sok szó esett a bozontos apró lovakról, megpróbálom leírni, milyenek is.

Körülbelül 140 cm marmagasságú, nagy fejű, rövid nyakú, bozontos sörényű és dús farkú hosszú szőrű állatok. A legkülönbözőbb színárnyalatokban — a feketétől a tarkaig — mindenféle árnyalat megtalálható. Aránylag hosszú hát és rövid far jellemzi őket. Gyakori a csókaszemű közöttük. Acélos, igénytelen jószágok. Keménységüket bizonyítja az is, hogy patkó nélkül képesek közlekedni betonon, sziklás talajon egyaránt. Naphosszat állnak fölnyergelve, mozdulatlanul.

A mongol nyereg faváz, lényegében olyan, mint a hongfoglaláskori nyereg. Esetenként ezüst veretekkel díszítve. Két heveder rögzíti a ló hátára, egyik

szívtájon, másik a has felől. Elöl-hátul magas kapája van a nyeregnek, tehát hosszú útra biztonságos ülést nyújt.

A kengyel nehéz, talpréze széles, összesodort szíj tartja. Ugyanilyen összesodort szíjból van a kantár.

Minden esetben ott lóg a nyergen a nyűg. Megálláskor ezzel az összesodort szíjjal összekötik a ló három lábát. Biztos fék.

A felszereléshez tartozik még egy korbács is.

Aránylag rövid kengyel-
lel, felhúzott sarkokkal lovagolnak a mongolok. Jár-
módjuk általában élénk lépés,
vágtnál fölállnak a nyeregben.
Hihetetlen távolságokat képesek meg-
tenni, viszonylag rövid idő alatt.

*

Pásztorok közt a jurtában.
Fantáziámat módfelett izgatta a jurtában lakó élete.
Vidéki kirándulásaink alkalmával mindenféle protokolláris előkészítés nélkül,
ötletszerűen mentünk be a jurtákba. Tolmácsom,
aki két évig élt Magyarországon,
és kitűnően beszél magyarul, ajánlotta,
ejtsük útba szülei jurtáját is,
akik kb. 450 km-nyire laktak a fővárostól.
Így legalább ő is meglátogatja őket,
úgyis elég ritkán jut el haza. Sőtét

volt már, mikor a jurtához értünk.
Bementünk. A családi üdvözlés után engem is szívélyesen köszöntöttek,
majd a jurta főhelyére ültettek.
Hamarosan előkerült az innivaló: kumisz, tejpálinka,
tejestea és a forró tej. Sok gyertyát gyújtottak.
Barátom édesanyja zsíros kását főzött gyorsan a jurtakályhán.
Igazán jólesett. A szülők pásztorok,
az egyik fiú (tolmácsom) építésztechnikus,
a másik fiú az ulánbatori opera zenekarában üstöbös.
Érdekes, sohasem traktálták agyon az idegent.
A mértéket mindig tudták. Összehajtott se-
lyemkendőn nyújtották át az ivóedényt.
Ezzel együtt kellett átvennem, két tenyérbe fogva az edény teljes tartalmát kiinnom.
Utas számára részükről ez jelenti a legnagyobb jókívánságot.
A kendő, melyet el kell fogadni és eltenni,
megóvjá hordozóját min-

den bajtól és veszélytől. Több helyen kaptam ilyen, sajnos a mongol vámnál elvették.
Törvény van rá: semmiféle néprajzi tárgyat, használati eszközt, vallási kelléket (szobrot stb.) Mongóliából nem szabad kivinni.
(Ha nálunk is végre lehetne ezt hajtani!)

Emelkedik a hangulat. Jönnek a szomszéd jurtabeliek.
Megkértem őket, énekelnének-e valamit? Egy-
más mellé álltak négyen, és rázendítettek a „Milyen gazdag vagy Mongólia” kezdetű dalra.
Ebben a környezetben háborzongatóan hatott ez a furcsa,
európai fül számára szokatlan dallam.
Számomra ezután Mongólia: kék ég,
szép, kedves emberek, sok ló,
birkák, kecskék és más állatok özöne,
lankás hegyek, fehér jurták.

Írta és rajzolta:

SZALAY FERENC

KIÁLLÍTÁS A DOLGOZÓ EMBERRŐL

Dolgozó emberek között — már maga a cím is felveti a képzőművészetek iránt érdeklődőben némi gyanakvást — köszönhető ez a másfél évtizeddel ezelőtti művelődéspolitikának —, hogy ez a tárlat igen csak a tematikus, tehát a többé-kevésbé tematikus művek konglomerátuma lehet. Sietve leírjuk: főleg az aggódalom ez, azoknak az éveknek sablonos képzőművészetét, melyeket például D. Fehér Zsuzsa galériabeli Új Magyar Festészet című tárlatából „kifelejtett”, nyomait sem lehet felfedezni.

A zsüri nézőszövege horizontális volt: minden olyan (béküldött) színvonalas alkotás teret kapott (az Ernst Múzeum lehetőségeit persze figyelembe véve!), amelyik emberközpontú és közérthető. Szó

sincs olyan szűkítésről, hogy csak a kétkezi munkát éppen végző embert örökítse meg a művész; nem, az alkotó, ténykedő ember minden megnyilvánulása (pardon: szinte kivétel a szerelem és a családi kör!) jogot kapott a belépésre. S ez a jó. Átvitt formában tükröződik ebben az a demokratikus közszellem, mely a hatvanas évtized magyar társadalmi életét jellemzi.

Majd minden kritika szóvá tette eddig: a „nagy nevek” távol maradtak a kiállításról. Köztudott, hogy éppen ez idő tájt folyt a nemzeti nagy kiállítás anyagának összegyűjtése is, érthető: osszan oda vitték alkotásaikat. Ez objektív körülmény közbejátszását a rendezőknek máskor jobban figyelembe kell venniük. Am mégse pa-

naszkodhat senki az alkotók érdektelensége, részvétlensége miatt. Igenis szűk számmal szerepelt az ún. *derékhad*, szembeötlően sok a fiatal, és írjuk ide örömmel: gazdag a vidéken élő művészek táborára is. A recenzens ebben két fontos tünetet lát kifejeződni: a fiatalok a való világ és társadalom kifejezését érzik a művész alap-hivatásának a minden áron újszerű forma kispekulálása helyett. Másrészt a művészet elvonatkozását és a művészek (még a zsíros kenyéren való) elefántcsont-toronyba zárkózását lehetetlenné tevő vidéki élet megtartja a művészeket primér hivatásukban, s gyakran nagyobb teljesítményre is sarkallja.

Azt senki nem kérheti számon: miért nincsenek itt olyan művek, melyeket